

1671 Byggherren på Værnes

Von Schultz hadde i alt 19 sagbruk. Disse gikk svært godt gjennom pliktleveringer, spesielt til kirka, prestegården og fautgården. Likeledes var det hyppige leveringer til Kongsgården i byen, Munkholmen + andre festningsanlegg. Men disse sagbrukene og pliktleveringen medførte mye krangel som måtte opp til doms. På lang sikt krevde dette sitt, og var begynnelsen til nederlaget.

Da von Schultz kom til Værnes i 1671 påbegynte han straks byggingen av ny hovedbygning. Denne ble oppført med tårn og klokker, og stod trolig ferdig i 1674. Til sammen hadde Schultz 17 bygninger og 3000 mål. Dertil kom en rekke andre gårder i dalføret, samt den 20. august i 1684 fikk han skjøte på det velkjente Meråkergodset. Det er klart at alt dette måtte før eller siden føre til gnisninger, hvor enkelte følte seg urettferdig behandlet gjennom salg og kjøp som medførte fraflytting av de som stod lengere nede på den sosiale rangstigen. I så måte har likevel Schultzfamilien fått godt ettermæle. Men gjennom sine «avlat» er det lett å tro at også Schultz hadde sine «svin på skogen», skjønt ettermæle som nevnt tyder på en viss form for redelighet. Hva som enn kan ha vært årsaken, er det likevel et faktum at han lot bygge ei kirke i Meråker i 1690. Likeså ga han kirkeklokkene til Lånke kirke til minne om sin sønn som døde.

Schultz lot anlegge en stor flott symmetrisk hage. Til dette hentet han opp en kjent gartner med det påfallende navnet Christian Gartner. Vedkommende hadde tidligere opparbeid store kjente hager ved slottene i Paris og København. Da Schultz lot seg omkranset av flotte blomster, trær og planter ga det inspirasjon til også de andre storgårdene i Stjørdalen. Flere flotte hageanlegg ble iverksatt i slutten av 1600-tallet. Så stor og kjent ble hagen på Værnes at den ble behørlig nevnt i Norges første hagebok i 1694.

Værnesstolen

Værnes Hovedgård, som etter hvert kun ble kalt «Generalgården» eller «Gården», hadde egen vei til kirka. Det var faktisk ikke bare Værnes som ble relatert til generalen. Værnesmoen ble kalt «Gårdsmoen» helt opp til 1920-årene. I kirka hadde familien egen stol, den kjente Værnesstolen. Stolen ble satt opp i 1685, og i henhold til innskrifta på stolen skulle den kun brukes av Schultzfamilien og dens etterkommere. Stolen hadde egen inngang fra nord direkte utenfra. Bildene på stolen er hentet fra Matheæus Merians bildebibel. Kommunen overtok kirka i 1866. Etter en manøver på Værnes i 1860 fikk

kong Karl den 15 se stolen, og i 1868 kom det brev fra kongen om overtagelse, hvilket kommunestyre enstemmig ga tillatelse til. Stolen ble sendt til Stockholm, hvor den i sin tid stod en stund på Ulriksdal slott. Siden ga kong Gustav den 5 stolen til Nordiska museet i Stockholm. I 1888 ba statsminister Otta Blehr om å få stolen tilbake til Stjørdal, hvilket skulle la seg ordne dersom kommunen selv betalte 300 til 400 kroner i frakt. Dette ble det ikke noe av, og deretter ble det stille rundt Værnesstolen. Men så var det vår kjære uslitelige hedersmann, Jon Leirfall. Gjennom diplomatiske kanaler maktet han i 1958 å få Værnesstolen på agendaen igjen. Ved gjenåpningen av Værnes-kirka den 8. sept 1963 var stolen på plass.

Gravkammer

Schultz fikk ordnet et eget familiegravkammer i Værnes kirke. Det er 4,5 x 3 m stort med vegger og hvelv av hollandsk teglstein. Alle kister, unntatt en er forsynt med innskrifter og våpenskjold i kopper. I dette gravkammer hviler den dag i dag:

Von Schultx	f 1632	d 1715
Hustru Anna Sofia	f 1646	d 1707
Datter Sofia Amalia Dreyer	f 1669	d 1703
Sønnen Christian	f 1685	d 1714
Datter Anna Helena		d 1736

Schultz må forlate Værnes

Omkring 1700 begynner Schultz å få problemer med sine kreditorer, og da spesielt Erik Meinholt. I 1707 klarer ikke Schultz å opprettholde en obligasjon og Schultz blir ved dom nødt til å gi fra seg Meråkergodset til kjøpmann Jonas Angell i Trondheim. I 1708 klager Schultz over en Rasmus Krogh, og i 1710 ber Schultz om ekstra tingmøte for å imøtegå Erik Meinholt, som Schultz anklager for ærekrenkelse. Den 14.april 1711 fikk von Schultz ordre om å flytte fra Værnes, etter dom i *overhofretten* og senere *høgsterett*, tvunget ut av sin verste kreditor Erik Meinholt. I ettertid viste det seg at denne Erik Meinholt var en upålitelig fyr som kom på kant med flere borgere i Stjørdalen. Rådmannen i Trondheim, Herr Lorentz Holst forsøkte å hjelpe gamlegeneralen og hans datter mot nettopp Meinholt. Denne Erik Meinholt bodde på Værnes i 1715, og de nærmeste årene tapte han den ene saken etter den andre på grunn av dokumentfalsk, og ble den 16.mai 1719 dømt fra «*ære og boeslod*», med 1500 riksdaler i omkostninger.

Til tross for hård pågang fra sine uærlige kreditorer må nok von Schultz selv bære ansvaret for at det gikk som det gikk, og at storhetstiden til Værnes Hovedgård ble så kort som den ble. Det er som kjent «*ingen røk uten ild*», og dersom det er noe i «*mye vil ha mer*» må en nok stille spørsmålsteget rundt enkelte disposisjoner foretatt av den godeste Herr Schultz. I stedet for å bevare, ble han kanskje et offer for en vekstfilosofi som lett kan henfalle til avansert grådighet. Dette er dessverre ikke alltid forenlig med overdreven vennlighet, hjelpsomhet og redelighet. Herr og fru Schultz var nok gode og snille mennesker, men kanskje for snille. Familien behersket verken medgang eller motgang. Det måtte gå som det gikk. Værnes Hovedgård forfalt like raskt som den ble bygd til en praktgård. Likevel - gjennom kun å være der, ville tuftene og stedet i seg selv lokke og bevare en form for glans og verdighet.